

PROJEKTO
“AUGU PATS – AUGINU KITĄ“
GEROJI PATIRTIS

2015

Projektas “Augu pats – auginu kitą: asmeninių, socialinių ir kultūrinių kompetencijų ugdymas mokykloje, naudojant novatoriškus metodus“ buvo vykdomas 2015 metais. Projektą organizavo ir vykdė Viešoji įstaiga „Menų ir mokymo namai“, finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Viešoji įstaiga „Menų ir mokymo namai“.

Projekte dalyvavo penkios *Lietuvos ugdymo įstaigos*:

- Vilniaus Antakalnio vaikų socialinės globos namai
- Maišiagalos Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo gimnazija
- Ukmergės rajono Želvos gimnazija
- Vilniaus „Ažuolyno“ progimnazija
- Panevėžio rajono Velžio gimnazija

Projekto tikslas: naudojant kūrybiškus novatoriškus metodus, ugdyti ir stiprinti vaikų ir jaunimo asmenines, socialines ir kultūrinės kompetencijas bei formuoti jų, kaip aktyvių piliečių ir kultūros vartotojų, sąmonę.

Projekto uždaviniai:

- Anketinės apklausos būdu įvertinti vaikų ir jaunimo patiriamus sunkumus ir pritaikyti tinkamus metodus darbui su ugdymo įstaigomis; išsiaiškinti ir išgryninti aktualias problemas;
- Apmokyti ugdymo institucijų lyderius dirbti su naujais metodais, daugiausia – Engiamųjų teatro metodais; lavinti dalyvių bendruosius įgūdžius, vertybines nuostatas, kritinį mąstymą, pilietiškumą, kūrybiškumą ir jų iniciatyvos dėka užtikrinti programos tęstinumą;

- Pristatyti projekte dalyvaujančių ugdymo įstaigų bendruomenėms rezultatus interaktyvaus spektaklio forma, siekiant įvairių kartų bendradarbiavimo bei aktyvinti kultūrinį ir pilietinį gyvenimą, išryškinti kultūrinę ir edukacinę programos vertę;
- Suformuoti praktines darbo rekomendacijas ugdymo įstaigoms, siekiant vidinių ir išorinių pokyčių kultūros ir ugdymo srityse;
- Parengti projekto „Augu pats – auginu kitą“ gerosios patirties leidinį.

Veiklos

Pradėjus vykdyti šį projektą, visose penkiose projekte „Augu pats – auginu kitą“ dalyvavusiose ugdymo įstaigose buvo atliktas anketinis tyrimas, skirtas:

- Išsiaiškinti mokinių ir mokytojų (bei kitų ugdymo specialistų) nuostatas tautinių, kultūrinių stereotipų atžvilgiu;
- Apžvelgti mokinių turimas asmenines, socialines ir kultūrinės kompetencijas;
- Palyginti mokytojų (bei kitų ugdymo specialistų) ir mokinių turimą supratimą apie mokinių patiriamus sunkumus bei įtampas.

Viso anketiniame tyrime dalyvavo 184 moksleiviai bei 95 mokytojai ar kiti ugdymo specialistai. Tyrimo rezultatai išanalizuoti atskirai kiekvienai ugdymo įstaigai ir jai pristatyti. Siekiant išlaikyti konfidencialumą, šiame leidinyje remsimės tik bendrais rezultatais, nenurodydami konkrečių ugdymo įstaigų patiriamų sunkumų.

Antrasis projekto etapas – tai edukaciniai seminarai – mokymai projekte dalyvaujančių ugdymo įstaigų lyderiams. Šių edukacinių seminarų – mokymų metu ugdymo institucijoms buvo pristatyti anketinio tyrimo rezultatai, bendruomenė kviečiama diskutuoti apie tyrimo rezultatus. Išsamūs tyrimų aprašymai įteikti ugdymo įstaigų darbuotojams, rekomenduojant klasės valandėlių metu su vaikais aptarti rezultatus, suteikti galimybę jiems išsakyti savo nuomonę opiais klausimais, skatinti diskutuoti, atrasti, ką slepia vienokios ar kitokios nuostatos. Šių mokymų dalyviai buvo supažindinti su Augusto Boalio Engiamųjų teatro metodikos istorija ir taikymo principais, kai kurie metodai buvo išbandyti praktiškai. Pagrindinis šių mokymų metu įsisavintas metodas – Vaizdinių teatras. Jo metu dalyviai stengėsi geriau suprasti, kas slypi už tam tikrų abstrakčių sąvokų, tokių, kaip psichologinis smurtas, tolerancija, diskriminacija, įvairios kompetencijos. Tam dalyviai naudojo ne žodžius, o savo kūną, pojūčius, neverbalines išraiškos priemones.

Ugdymo įstaigų lyderiai asmeniškai ir grupelėse kūrė „skulptūras“ įvairiomis aktualiomis temomis ir jas pristatė kitiems grupės dalyviams, tada visi kartu bandė atrasti, kaip būtų galima šias situacijas pakreipti geresne linkme ar jas išspręsti.

Jiems svarbias socialinės neteisybės temas vaikai išsiginčino patys, tačiau tai darant buvo skatinami remtis jiems pristatyto tyrimo rezultatais. Dažniausiai dalyviai atskleidavo tokias problemas, kaip nepagarba, netolerancija, diskriminacija (tautinių mažumų ar tam tikrų socialinių sluoksnių atstovų), psichologinis bei fizinis smurtas.

Šiuose edukaciniuose seminaruose iš viso dalyvavo 133 dalyviai, iš jų 110 vaikų ir 23 ugdymo įstaigų darbuotojai. Viso dalyvavo 36 vyrai ir 97 moterys.

Edukacinių seminarų - mokymų dalyviai

Trečiajame projekto etape buvo organizuojamos kūrybinės dirbtuvės moksleiviams ir mokytojams (bei kitiems ugdymo specialistams) ir Forumo teatro spektaklis ugdymo įstaigų bendruomenėms (rezultatų pristatymas visuomenei). Kūrybinėse dirbtuvėse iš viso dalyvavo 72 asmenys, iš jų 11 ugdymo specialistų ir 61 moksleivis, 25 vyrai ir 47 moterys.

Kūrybinių dirbtuvių dalyviai

Galutinis projekto rezultatas, „gyvai“ pristatytas kiekvienai dalyvavusiai ugdymo įstaigai, buvo Forumo teatro spektaklis ugdymo įstaigų bendruomenėms. Kiekviena ugdymo įstaiga sukviė moksleivius, mokytojus, kitus darbuotojus bei vaikų tėvus į baigiamąjį renginį. Jame vaikai ir suaugusieji pristatė kūrybinių dirbtuvių metu sukurtus Forumo teatro etiudus. Baigiamuosiuose renginiuose ugdymo įstaigose dalyvavo 436 žiūrovai, iš kurių 343 vaikai bei 93 suaugusieji, 157 vyrai bei 279 moterys.

Forumo teatro spektaklių žiūrovai

Šiuose rezultatų pristatymo renginiuose ugdymo įstaigų lyderiai pristatė Forumo teatro spektaklius. Patys etiudai buvo sukurti kūrybinių dirbtuvių metu, tačiau jiems parinktos temos rėmėsi anketinio tyrimo rezultatais bei edukacinių seminarų – mokymų patirtimi. Jau mokymų metu vaikai ir suaugusieji kartu diskutavo apie tyrimo išryškintus sunkumus, bandė įvertinti, kaip dažnai jie patys su tuo susiduria savo mokykloje ar gyvenamoje aplinkoje. Išsyrinę aktualiausias problemas, kūrė „skulptūras“, naudodami Vaizdinių teatro metodą, jas aptarė, ieškojo galimų sprendimo būdų. Galiausiai, kūrybinių dirbtuvių metu, buvo sukurti Forumo teatro etiudai, kurių temos buvo atrinktos pagal aktualiausias vaikams problemas, išryškėjusias anketinio tyrimo, Vaizdinių teatro ir diskusijų metu. Temas kūrybinių dirbtuvių dalyviai rinkosi pagal tai, kurios jų šiuo metu yra skaudžiausios jiems patiems ir jų aplinkai.

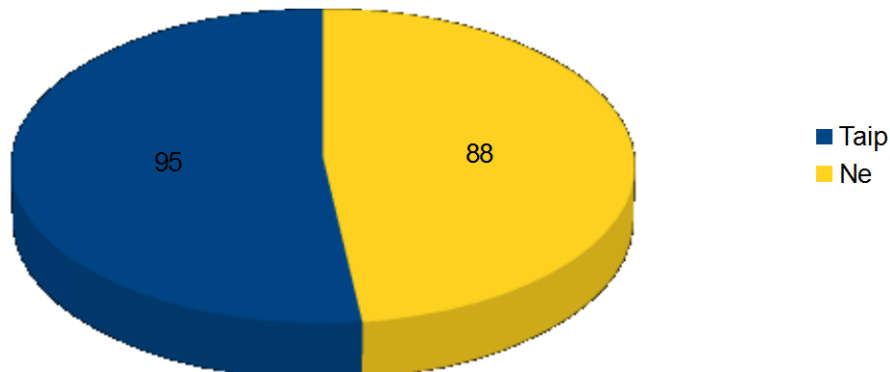

Sukurti Forumo teatro etiudai buvo pristatyti platesnei publikai. Padedant Džokeriui (renginio vedėjui) – tarpininkui tarp publikos ir aktorių – buvo diskutuojama apie vaidinime iškeltas problemas, jų aktualumą, realistiškumą, žiūrovai buvo kviečiami ne tik išsakyti savo nuomonę apie tai, kas vyksta scenoje, bet ir siūlyti sprendimus kenčiančiam, išnaudojamam ar menkinamam asmeniui, kaip būtų galima pagerinti jo situaciją ir netgi užlipti ant scenos ir patiems išbandyti savo siūlomus sprendimo būdus. Nei vienoje ugdymo įstaigoje neatsitiko taip, kad žiūrovai neturėtų pasiūlymų ar atsakytų patys aktyviai išbandyti, kaip jie veikia.

Dažniausios problemos, išryškėjusios kuriant Forumo teatro etiudus: psichologinis smurtas, kitataučių ir kito socialinio sluoksnio žmonių diskriminacija. Tad toliau pateiksime apibendrintus ugdymo įstaigose atliktų anketinių tyrimų rezultatus, susijusius su šiomis, pačių vaikų iškeltomis, probleminėmis temomis, aptarsime, kaip šias problemas pateikė kūrybinių dirbtuvių dalyviai, kaip reagavo ir kokius sprendimus siūlė Forumo teatro spektaklių žiūrovai.

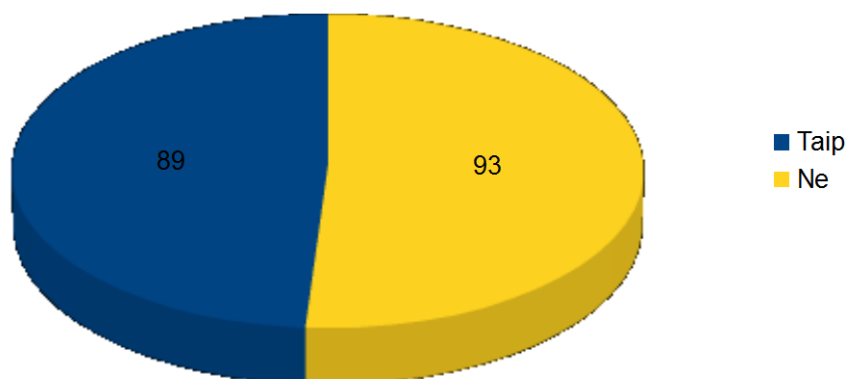
Kalbant apie psichologinį smurtą, patys vaikai daugiausia minėjo patyčias. Anketinis tyrimas taip pat atskleidė, kad psichologinio smurto mastas mokykloje yra pakankamai didelis. 95 (51, 91 %) respondentų atskleidė, kad yra patyrę psichologinį smurtą mokykloje.

Ar esi mokykloje patyręs psichologinį smurtą?

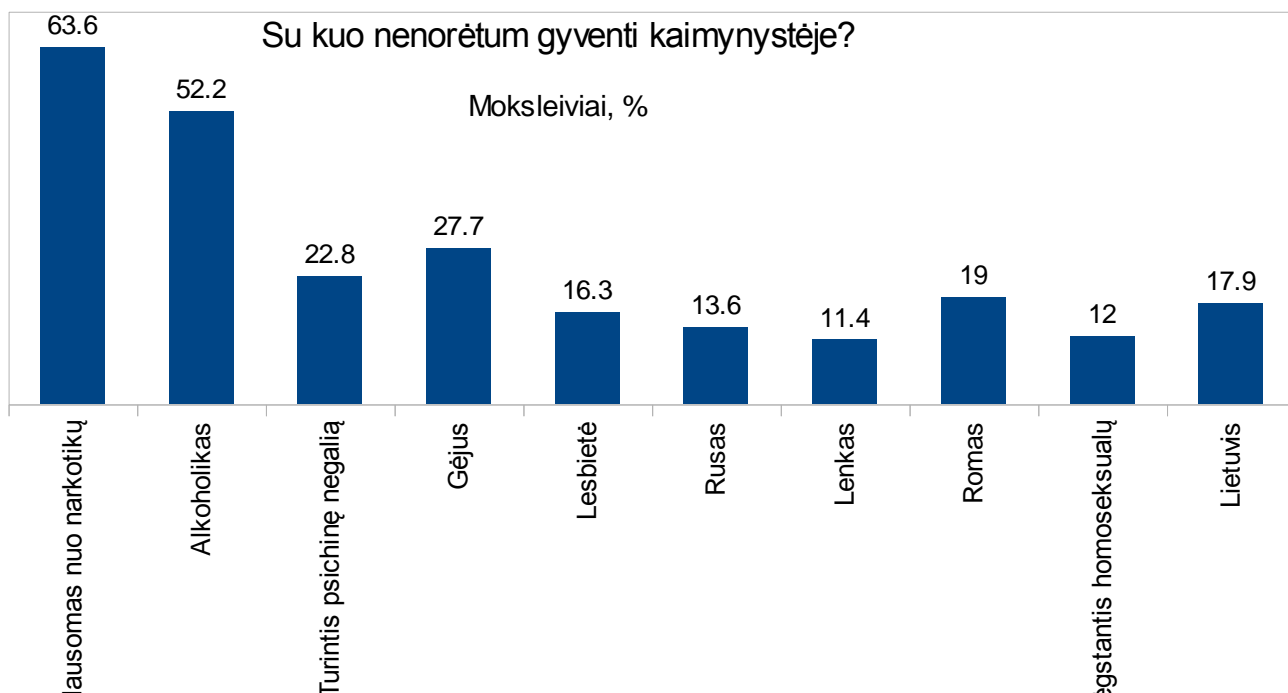

Tik kiek mažiau respondentų nurodė, kad yra patys prieš kitus naudoję psichologinį smurtą – jį naudoję prieš kitus atskleidė 89 (48,9 %) respondentų.

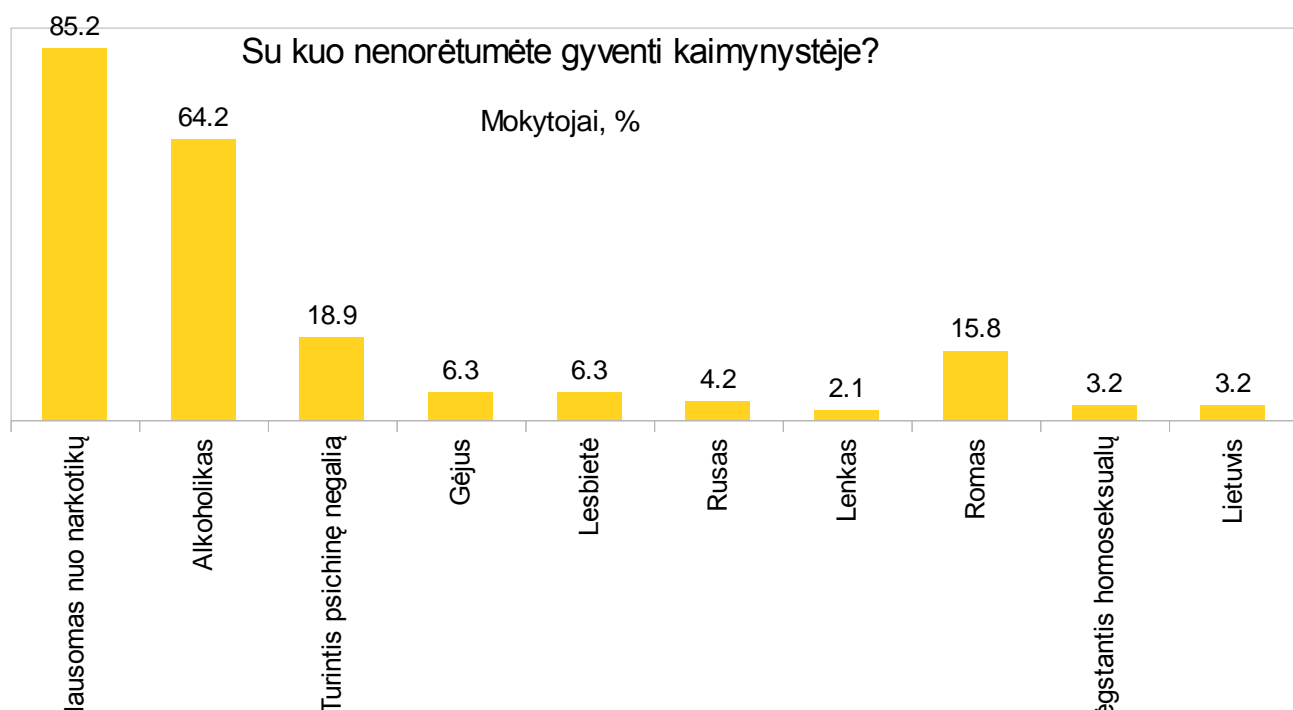
Ar esi pats skriaudęs ir įžeidinėjęs žmogų?

Kita stipriai Forumo teatro etiidų dėka išryškėjusi tema – diskriminacija, nukreipta į įvairias grupes. Tad toliau apžvelgsime, kokios moksleivių ir darbuotojų nuostatos išryškėjo įvairių socialinių bei tautinių grupių atžvilgiu. Nors itin nedaug respondentų tiesiogiai nurodė, kad galėtų pažeminti kitą dėl to, kad jis yra kitoks arba priklauso tautinei mažumai, vis dėlto, vertinant, kokių grupių atstovų respondentai nenorėtų matyti savo kaimynais (kas geriausiai parodo neigiamas nuostatas), atsiskleidė tokios tendencijos:

Kaip matome, vaikų atsakymuose dominuoja, kad jie nenorėtų gyventi greta asmens, priklausomo nuo narkotinių medžiagų, kiek mažiau – šalia nuo alkoholio priklausomo asmens. Santykinai didelis skaičius moksleivių nenorėtų gyventi greta homoseksualo (gėjaus) bei psichinę negalią turinčio asmens. Kalbant apie tautines mažumas, labiausiai neigiamai moksleiviai žiūri į romų tautybės asmenis bei įvardina, kad nenorėtų matyti jų savo kaimynais. Kad ir kaip būtų paradoksalu, šio tyrimo rezultatai parodė, kad antroje vietoje po romų labiausiai nepageidaujami kaimynai yra lietuviai – jie lenkia rusų ir lenkų tautybės žmones. Šio tyrimo specifika neleidžia nustatyti, ar šalia lietuvių nenorėtų gyventi jų tautiečiai, ar kitų tautinių grupių atstovai, tačiau šį aspektą būtų labai įdomu patyrinti ateityje.

Pagal mokytojų (ir kitų ugdymo specialistų) atsakymus matome, kad vienareikšmiškai labiausiai jie vengtų gyventi šalia nuo narkotinių medžiagų priklausomų asmenų, gana daug taip pat nenorėtų į kaimynystę priimti ir nuo alkoholio priklausomų žmonių. Kalbant apie tautines mažumas, ryškiai išsiskyrė romų tautybės atstovai, 6.3 % respondentų mokytojų nenorėtų greta savęs matyti homoseksualių asmenų – tiek gėjų, tiek ir lesbiečių.

Bendruomenėms parengti etiudai pagal aktualias problemas neatskleidė seksualinių mažumų diskriminacijos, tačiau galime kelti prielaidą, kad šių grupių atstovai vengia atskleisti savo seksualinę orientaciją, dėl to kūrybinių dirbtuvių dalyviai šios problemos nenurodė kaip aktualios. Alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimo problemos labiausiai išryškėjo šeimos situacijose, kai

dėl vartojamų įvairių medžiagų tėvai nėra pajėgūs pasirūpinti savo vaikais ir užtikrinti visapusiškos jų raidos. Vis tik gerokai dažniau vaikų sukurtuose etuduose atsispindėjo su bendraamžiais ar panašaus amžiaus žmonėmis susijusios problemos, tokių tautinių grupių, kaip romai ir rusai diskriminacija, šiuo metu taip pat aktuali tampa „pabėgėlių“ (migrantų) tema, patyčios iš žemesnio (o kai kuriais atvejais ir aukštesnio) socialinio sluoksniu atstovų. Taip pat atsiskleidė situacija, kad neretai apskritai sunku išskirti, dėl ko žmogus patiria diskriminaciją – dažniausiai tai dėl tam tikrų priežasčių silpnėsi (pvz., naujokas klasėje), sunkiau apsiginti galintis, žmogus. Įdomu, kad moksleiviai tarp įvairių aktualių jiems situacijų nurodė ir smurtą prieš mokytojus.

Šiuos etudus pritačius ugdymo įstaigų bendruomenėms, buvo sulaukta daugybės įvairių reakcijų ir pasiūlymų. Neretai būdavo išbandomi ir jėga paremti, „smurtiniai“ sprendimo variantai. Žiūrovui pasiūlius „pakovoti už save“, jis būdavo pakviečiamas į sceną, kur etudus vaidinamas iš naujo ir žiūrovas turėdavo galimybę išbandyti savo siūlymą. Neretai paaiškėdavo, kad realybėje tai nėra taip lengva, kaip atrodo iš šono – konfliktas dažnai tik pagilėdavo. Kai kuriais atvejais situacija pasisukdavo geresne linkme, bet dažniausiai tai nutikdavo tada, kai siūlomas sprendimas būdavo susijęs su geresniu savęs įtvirtinimu, nesizėminimu, bet ne su fiziniu ar psichologiniu smurtu („duoti atgal“). Dažniais atvejais pasiteisindavo sprendimas ieškoti gilesnių problemos priežasčių, bandyti rasti dialogą ar kreiptis pagalbos į žmogų, kuris girdi ir nėra abejingas tam, kas vyksta aplinkui. Kai kada žiūrovai iš salės pateikdavo visiškai netikėtų ir labai kūrybiškų sprendimų, kurie apskritai „apversdavo visą situaciją aukštyn kojom“. Tokie skirtingi bandymai spręsti problemas leido ir kitiems žiūrovams pamatyti, kiek įvairių būdų galima pritaikyti sudėtingose situacijose ir kad neverta nuleisti rankų pamačius, kad vienas būdas neveikia, o ieškoti naujų, kūrybingų sprendimų.

Projekto pabaigoje pagrindinių jo dalyvių – tai yra moksleivių ir ugdymo specialistų, dalyvavusių projekte nuo pradžios iki pabaigos (edukaciniuose seminaruose – mokymuose, kūrybinėse dirbtuvėse ir viešame Forumo teatro spektaklyje bendruomenei) paprašėme įvardinti projekto įtaką keliose srityse: asmeniniame gyvenime bei mokyklos bendruomenei. Dalyvių teiravomės kaip šias sritis jau paveikė dalyvavimas projekte bei kaip jie numato, kokią įtaką tai turės jų ar mokyklos bendruomenės ateičiai, ką iš to, ko išmoko, bus galima tikslingai ir prasmingai panaudoti. Pateiksime keletą dalyvių išvalgų.

Asmeninis gyvenimas: dalyvių atsiliepimai

- Kiekvienas mūsų turėjome perlipti patys save. Ne visada buvau tokia drąsi. Be to, tai sukėlė daug apmąstymų.
- Įgijau pasitikėjimo savimi.
- Gali padėti sprendžiant problemas namuose.
- Parodė, jog galima išspręsti problemas įvairiais būdais.
- Atkreipsiu didesnę dėmesį į kitų nuomonę ir bandysiu keisti blogą situaciją į geresnę – nebebūsiu žiūrovas.
- Labiausiai įsiminė, jog reikia išmokti nebijoti save apginti. Pasisėmiau daug įdomių dalykų.
- Padeda įsigilinti į konflikto dinamiką, suprasti kitus vaidmenis.
- Suteikė idėjų, kaip galime išspręsti problemas.
- Visus priverčia išeiti iš komforto zonos, suteikia galimybę į problemą / situaciją pasižiūrėti iš įvairesnių pusių.
- Šis projektas manyje sužadino kūrybiškumą, parodė teatro svarbą gyvenime.
- Tokie projektai ir renginiai visada labai prideda drąsos, pasitikėjimo savimi, ištraukia iš komforto zonos.
- Patiko, kad į projektą ir jo veiklą įsitraukė mokytojai ir kiti pedagogai ir turėjome galimybę

su jais pabendrauti ir pažinti kaip paprastus žmones.

- Manau, kad tokie projektai moko nagrinėti įvairias problemas ir pamatyti jas iš šalies, leidžia suprasti, kad norint pakeisti esamą situaciją galima keisti ne tik skriaudėją, bet ir patį nukentėjusįjį.
- Man labiausiai įsiminė laisva kūryba, tai, kad galėjome pabendrauti su kitais mokiniais, pažinti vienas kitą ir teatro gyvenimą.
- Labiausiai patiko visų aktorių susikaupimas vaidinimo metu – tada, kada reikia, vadovių ir organizatorių profesionalumas, draugiškumas ir gera nuotaika, situacijos sprendimas.
- Patiko demokratiškumas. Kad mes viską darėme kartu ir visi galėjo išsakyti savo nuomonę. Visi buvo draugiški ir kaip vienas kumštis. Man šis projektas labai patiko, nes jis suvienija.
- Šio projekto dėka sužinojau naują būdą, puikiai tinkantį iškilusioms problemoms spręsti. Taip pat ir pati išmokau spręsti, analizuoti problemas.
- Išmokau pažiūrėti į gyvenimo situacijas iš skirtingų pusių.
- Plečia akiratį visokeriopai. Šis projektas suteikė galimybę geriau pažinti paauglius, užmegzti su jais kontaktą.
- Išmokau pastebėti kitų nuomonę, kuri skiriasi nuo mano ir ją priimti. Išmokau diskutuoti ir priimti kitų nuomonę.
- Manyčiau, kad tai turės nemažai įtakos, nes visus šiuos metodus mes laisvai galėsime pritaikyti kasdieniame gyvenime.
- Šis projektas tikrai padarė įtaką. Seniau buvau abejingesnė įvairioms situacijoms, nesistengdavau jų suprasti. Dabar mano požiūris pakito.
- Manau, kad pamačiau, ką reiškia būti vaiku, iš kurio tyčiojasi, pamačiau, kaip jis jaučiasi.
- Išmokau būti dar drąsesnė ir nebijoti išsakyti savo nuomonės, tai kiekvienam būtų naudinga.

Mokyklos bendruomenė ir profesinis gyvenimas: dalyvių atsiliepimai

- Suvaidintos scenos buvo aktualios mūsų mokiniams, galbūt jie pasimokė, apmąstė.
- Bendruomenės susitikimų metu galėsime panaudoti visus žaidimus, kurie padeda prasiblaškyti ir suteikia daugiau pasitikėjimo.
- Galima panaudoti klasės valandėlėse, net pamokose.
- Svarbu, kad kiti pamatytų, jog tai vyksta realiame gyvenime – tiek mokykloje, tiek namuose – ir jog visa tai galima taikiai išspręsti.
- Tokia veikla gali mažinti atstumą tarp mokytojų ir mokinių, didinti jų pasitikėjimą savimi,

skatinti empatiją.

- Tai yra aktyvi, judesiu paremta veikla, galinti praplėsti klasikines pamokas, kad jos vaikams nebūtų nuobodžios. Visa tai galėčiau panaudoti socialinių įgūdžių ugdyme darbe su sunkiais, elgesio problemų turinčiais, vaikais.
- Galima pritaikyti ne tik mano mokykloje, bet ir kitose. Tai vienas iš kūrybinių būdų spręsti problemas.
- Toks projektas mūsų mokykloje naudingas dėl šiuolaikiško ir jaunimo dėmesį patraukiančio aktualių problemų sprendimo būdų. Tokio tipo renginius galėtume surengti dažniau.
- Manau, kad projektas padės spręsti kilusias problemas, bendrauti mokiniams ir mokytojams tarpusavyje.
- Išmokau spręsti problemas, ieškoti kompromiso, sužinojau naujų žaidimų, kuriuos tikiuosi pritaikyti savanoriškoje veikloje.
- Galima kitiems parodyti, kad viską reikia išbandyti, nebijoti išsakyti, dalyvauti, nepaisant, ką sako kiti.
- Tai įtraukia vaikus į kitokią veiklą.
- Leidžia geriau vienas kitą pažinti, moko konstruktyviai spręsti problemas.
- Šis projektas naudingas visai mokyklos bendruomenei, nes jis tik įrodo, kad aktualias problemas galima spręsti taikiai, ne moralizuojant, o diskutuojant.
- Padėtų kitiems laikytis savo nuomonės, būti jautresniems, labiau supratingiems, nepamiršti žmogiškumo, santykių.
- Galėsime aptarti įvairias situacijas klasėse, vaidinti situaciją, kad atsidurtų įvairiuose amplua.
- Ateityje būtų galima panaudoti mokėjimą bendrauti su kitais, spręsti problemas ir mąstyti demokratiškai.
- Galima panaudoti problemų sprendimo būdą, jų analizavimą, kiekvienos nuomonės išklaušymą ir priėmimą.

Apibendrinant, galime teigti, kad projekto organizatoriams ir vykdytojams pavyko pasiekti išsikeltus uždavinius:

- Anketinės apklausos būdu įvertinti vaikų ir jaunimo patiriami sunkumai, aktualios problemos, rezultatai pristatyti ugdymo įstaigų bendruomenėms;
- Ugdymo įstaigų lyderiai apmokyti dirbti su Engiamųjų teatro metodais, daugiausia – Forumo teatru ir Vaizdinių teatru. Dalyvių susidomėjimas šiais metodais ir motyvacija tęsti

pradėtą veiklą užtikrina programos tęstinumą;

- Visų ugdymo įstaigų bendruomenėms pristatyti projekto rezultatai interaktyvaus spektaklio forma, įvairaus amžiaus bendruomenių nariai įtraukti į aktyvų dalyvavimą;
- Kiekvienai ugdymo įstaigai parengtos ir įteiktos rekomendacijos tolesniam darbui;
- Parengtas projekto gerosios patirties leidinys.

Augusto Boal: „Mes turime sukurti kitokį pasaulį, kadangi žinome, kad tai yra įmanoma. Bet tik nuo mūsų priklauso, ar sukursime šį kitą pasaulį savo rankomis ir veikdami scenoje bei savo pačių gyvenime“.

Sėkmės!

Parengė: Viešoji įstaiga „Menų ir mokymo namai“

2015 m. Vilnius